

Ivo Bresan:

Paraszt Hamlet

A különféle Hamlet-elemzések köztudottan egész könyvtárat töltönek meg — de a Hamlet-átiratokból sem lehet sokkalta kisebb a kínálat. A kaposvári színház jóvoltából egy esztendőn belül két alakká is átváltozott a tételődő dán. *Bereményi Géza* ígéretes darabjában Halmivá lett: a hetvenes évek közepén érettségiző magyar fiatalemberként kutatja izgatottan a múlt vétkekkel terhelt titkait — *Ivo Bresan* ügyesen szerkesztett szatirikus komédiájában Omlét a neve, s valahol Jugoszlávia egyik kis falujában szövetkezeti színjátszók ügybuzgalma segíti az ugyancsak zaklatott fiatalembert a világot jelentő — csúrból, istállóból kölcsönzött — deszkákra. A *Paraszt Hamlet* már egy évvel ezelőtt megjelent Balatonbogláron, a Vöröskápolna előtti szabadtéri színpadon, s mert a játék szelleme a tavalyi néhány előadásos osztatlan sikert aratott, *Babarczy László* rendező és színészei idén nyárra indokoltan prolongálták a darabot. Úgy tűnik, a *szellemnek* kétszer kell megjelennie ahhoz, hogy egyszer elhiggyék (azaz a kritikák tudomásul vegyék: a tavalyi — igaz, rövidke — boglári nyári szezon után alig íródtak bírálatok). A megkésztett híradásnak annyi előnye mégiscsak van, hogy a néző összevetheti a művet a kőszínházi évad során Kaposvárott műsorra tűzött másik Hamlet-interpretációval, az említett Halmival, s tapasztalhatja, hogy *Paraszt-Omlét* és *Értelmiségi-Halmi* mily azonos mozdulattal kap a homlokához, hajtja tenyerébe a fejét, s mennyire azonos tehetetlen dacában, amellyel igazát keresi. Helsingör: Halmi városa és Omlét faluja egyként Közép-Európában van.

Mint részben az Omlét név is jelzi, Andra Skunce tanítónak az a dolga, hogy — minden aggálya és jobb meggyőződése ellenére — *fogyszthatóbbá* tegye Shakespeare remekét. Mate Bukara elnök és párttitkár fejében születik meg a nagyratörő idea: ha már hallottak harangozni róla, miért ne játszanák el itt is azt a Hamletet? Persze Omlétként, mert úgy értelme is van. Amint az már sejthető, a dráma és a falu hatalmi viszonyai egymásra rétegződnek, emberi kapcsolatai egymásba fonódnak. A színpróbák esetlen sorozata két szintet tár föl: egy komikusát (kísérletek a Hamlet eljátszására) és egy tragikusát (kísérletek a faluban folyó üzelmek leplezésére). A helyi szövetkezet-párt-népfront-Dániának is akad Hamletje (Joco Skotity, a bátor, nyílt legény), Ophéliája (Andja, a szerelmese), Poloniusa, Gertrudja — és Claudiusa, épp Mate Bukara személyében. Aki pon-

tosan a próbák ideje alatt veszejti el a fölbé cseppentett méregnél fondorlatosabb, aljasabb politikai eszközökkel Joco atyját. *Paraszt-Hamlet* nem visszatekint a cselszövére, hanem a jelenben, sorsaként éli meg azt. Mint színjátszónak, s mint „Te ezt még úgysem értheted; kuss!”-legénynek még jó képet is kellene vágnia mindehhez. Nem teszi; de az igazságszolgáltatás sem egészen úgy sikerül, ahogyan szeretné.

Az ötlet Bresané, az érdem Shakespeare-é a komédiában. Tudva, hogy mégiscsak az eredeti a remekmű, *Babarczy* élni hagyja a fölfölbukkanó szövegrészeket: nem elsősorban az itt kínálkozó humorforrások fölszabadítására törekszik, hiszen Shakespeare szavai ebben a közegben amúgy is ironizálják önmagukat. A hangsúly a három szint (falusi helyzet, próbák, Hamlet) viszonyára kerül: az állandó áthallásokra, átjátszásokra. A szintek egyike vagy másika csak percekre válhat főszereplővé: meg-megszalad valamelyik szál, hogy azután ismét összesodródjon a három. *Babarczy* rendezése gazdagabb, mint az írott szöveg: a koncepciót pert kitervelő falusi kiskirály, Bukara-Claudius leleplezésétől egészen a többszörös stílári ironiáig számos tartalmi és formai lehetőséget kijátszik. A szellemesen, de előre kiszámíthatóan, kisé mechanikusan alakuló történet így lesz életteli, történetileg hiteles, irodalomtörténetileg mulatságos, egészében egyszerre megrázó és szórakoztató előadás.

Kátay Endre Bukarájában az a nyomasztó, hogy még csak nem is restelli tetteit: kettős pozíciójától kikezdzhetetlen védettséget remél. Az elnök és párttitkár nagydarab, kopasz figurájában mesterien elegyíti a színész a ravaszság és az ostobaság színeit, s azt is hitelesíti, hogy Bukara ragaszkodik a Hamlet előadásához: mindenre ráadásul még hiú pojáca is. Mile Puljo népfrentelnök (*Dánffy Sándor*) és Skunce tanító (*Helyey László*) a tehetetlenséget, gyávaságot, óvatosságot emelik cselekedeteik vezérmotívumává: alkalmas pillanatokban föl-föllázadnának, de hiába. Helyey különösen jó annak érzékeltetésében, hogy a tanító a valóság elől hiába akarna visszahúzódni Shakespeare ötödféles jambusai közé. *Eperjes Károly* (Simurina, az előadás magyarázója szerepében), mint eddigi rövid színészi pályáján mindig, most is folyamatosan jó; *Básti Julit* egyelőre inkább Andjának hinnénk, de inkább Ophéliának bizonyul; *Olvaszky Éva* nem lehet igazán Gertrudda, a kocsmárosné alakjával viszont — más alkat lévén — nem tud mit kezdeni; *Bezeredy Zoltán* Macsak bizottsági elnök legkevésbé hamleti kötődésű szerepben lehetett volna színesebb, egyénibb is.

Sády Erzsébet és *Eörsi István* a fordítással, *Pauer Gyula* a díszlettel és jelmezzel, *Hevesi András* a zenével, a főiskolás statiszták lelkesedésükkel járultak a közös munkához: mintha a Hamlet színészei érkeztek volna a Vöröskápolna elé, hogy a Színészkirály és Színészkirályné jelenete helyett előadjanak egy *másfajta* betétet.

Jelenet a *Paraszt Hamlet*ből

TARJÁN TAMÁS

